

18. 3. 2010

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Od konce r. 2009 se rozhodné právo pro smlouvy určuje podle nařízení „Řím I“

Již několik let se naprostá většina[1] soukromoprávních smluv neřídí, pokud jde o určení rozhodného práva, českým ZMPS, ale tzv. Římskou úmluvou,[2] která se vztahuje na smlouvy uzavřené 1. červencem 2006 počínaje.[3] Jen co se čeští advokáti a další právní praktici mohli s novým předpisem ve své praxi trochu blíže seznámit, byl schválen na půdě EU instrument nový, který Římskou úmluvu nahrazuje. Jedná se o nařízení Řím I,[4] které bylo schváleno v červnu 2008 a použije se na všechny smlouvy 17. prosincem 2009 počínaje.[5] Tento článek stručně představuje hlavní rysy nové úpravy.

Nařízení Řím I neznamena revoluci v úpravě kolizních pravidel pro soukromoprávní smlouvy, ale spíše drobnou evoluci oproti úpravě obsažené v Římské úmluvě. Ostatně takový byl i záměr Evropské komise, která především chtěla převést Úmluvu, mající charakter mezinárodní smlouvy, do podoby komunitárního instrumentu, který by se plně řídil režimem práva Společenství se všemi (ne)výhodami z toho plynoucími.[6] Zásadních věcných změn proto není tolik jako drobných upřesnění, která jsou mimo jiné vedena snahou o zajištění souladu s nařízením Brusel I[7] a Řím II.[8],[9]

Nařízení, přijaté v rámci hlavy IV Smlouvy o založení ES („SES“),[10] je, podobně jako jiná komunitární nařízení, přímo účinné a nevyžaduje implementaci v členských státech. Automaticky je též dána jurisdikce Soudního dvora EU (dále „ESD“ nebo „Soud“).

Nařízení je podobné Úmluvě strukturou i počtem článků, samozřejmě s tou výhradou, že zejména závěrečná ustanovení reflektují rozdílný charakter obou pramenů práva. Komunitárněprávní povaha Římu I se také odráží ve čtyřiceti šesti odstavcích preambule obsahujících jakési odůvodnění Nařízení.

Nařízení se stejně jako Úmluva použije na kolizní situace v oblasti smluvních závazkových vztahů podle občanského či obchodního práva.[11] Nařízení ze své působnosti explicitně vylučuje prakticky stejné otázky jako Úmluva,[12] ovšem nad tento rámec vyjímá i závazky vyplývající z předmluvního jednání,[13] neboť ty jsou upraveny Římem II,[14] a specifické pojistné smlouvy.[15]

Nařízení samozřejmě zachovává princip svobodné volby práva, jakožto základní pilíř celé úpravy.[16] Podobně jako Úmluva umožňuje Nařízení explicitní i implicitní volbu práva, v případě implicitní (konkludentní) volby však Nařízení posiluje požadavek právní jistoty, když stanoví, že volba musí

„jasně vyplývat z ustanovení smlouvy nebo okolností případu.“[17] Nařízení také upřesňuje dříve spornou otázku významu volby soudu pro implicitní volbu práva, když stanoví, že volba soudu je „jedním z hledisek, které by mělo být zohledněno při rozhodování, zda volba práva s dostatečnou určitostí vyplývá z ustanovení smlouvy.“[18]

I nadále platí, že „[s]trany si mohou zvolit právo rozhodné pro celou smlouvu, nebo pouze pro její část.“[19] Stejně tak si strany mohou vybrat rozhodné právo i po uzavření smlouvy a tuto volbu kdykoliv změnit.[20] Nařízení přebírá i na svou dobu progresivní prvek Úmluvy umožňující, že zvolené právo nemusí mít žádný vztah ani ke smluvním stranám ani k samotné transakci. Nařízení však na rozdíl od Úmluvy jednoznačně vyjasňuje, že se musí jednat o právo nějakého státu. Nestátní normy (Principy evropského smluvního práva, zásady Unidroit apod.) či mezinárodní smlouvy (myšleny jsou samozřejmě ty, jež nejsou součástí rozhodného práva) mohou strany inkorporovat do své smlouvy prostřednictvím odkazu,[21] tyto však budou jako každá jiná část smlouvy podléhat kogentním normám rozhodného práva.

Stejně jako Úmluva umožňuje Nařízení volbu práva i v situaci, kdy „všechny ostatní prvky pro situaci významné se v okamžiku volby nacházejí v jiné zemi než v zemi, jejíž právo bylo zvoleno.“[22] Za takovouto „čistě domácí situací“ se považuje i ta, kdy kromě volby práva je jediným dalším cizím prvkem volba soudu.[23] I nadále v každém případě platí, že taková volba práva je velice omezená, neboť jí nemohou být dotčena ta ustanovení domácího práva,[24] od nichž se nelze smluvně odchýlit.[25] Myšleny jsou klasické řadové kogentní normy vnitrostátního právního řádu. Účelem takovéto úpravy je vyhnout se tzv. „fraud in law,“ tedy v tomto kontextu obejití jinak nepochybně příslušného právního řádu.[26] Formálně je každopádně možné zvolit cizí právo i pro čistě vnitrostátní vztah, ale nepůjde o praktické řešení, protože se stejně nebude možné vyhnout kogentním normám daného vnitrostátního práva.

Řím I však oproti Úmluvě přináší, alespoň formálně, jednu novinku, a to rozšíření ochranného režimu i na čistě „komunitární“ situace, a to v čl. 3 odst. 4 Nařízení. Podle něj tam, kde si strany zvolí právo nečlenského státu, dojde k omezení jejich volby, neboť kromě rozhodného práva se bude jejich vztah řídit i všemi kogentními pravidly práva Společenství[27] (včetně těch, která nelze považovat za imperativní v mezinárodním smyslu, tedy včetně „obyčejných“ kogentních norem, od nichž se nelze smluvně odchýlit).[28]

Jedné z významných změn doznala pravidla stanovící rozhodné právo v případě, kdy si jej strany nezvolí. Původní základní pravidlo Úmluvy stanoví, že rozhodné je právo země, s níž smlouva nejužěji souvisí, nyní ustupuje do subsidiární role. Místo toho, v zájmu posílení právní jistoty, se významně zvýraznila a rozšířila role původních presumptivních pravidel Úmluvy,[29] když Nařízení v čl. 4 odst. 1 přímo stanoví rozhodné právo pro několik konkrétních typů smluv.[30] Smlouvy smíšené či v odst. 1 nevyjmenované se podle odst. 2 řídí „právem země, v níž má strana, která je povinna poskytnout plnění charakteristické pro smlouvu, své obvyklé bydliště.“ Pouze „[v]yplývá-li ze všech okolností případu, že je smlouva zjevně úžejí spojena s jinou zemí, než je země uvedená v odstavcích 1 nebo 2, použije se právo této jiné země.“[31] Při aplikaci této „únikové doložky“ by „mělo být zohledněno mimo jiné, zda má dotčená smlouva velmi úzký vztah k jiné smlouvě nebo smlouvám.“[32] Jen když nelze určit rozhodné právo podle odst. 1 či 2, použije se podpůrné pravidlo nejužšího spojení.[33]

Nařízení obsahuje několik článků speciálně upravujících možnosti volby práva a určení rozhodného práva při její absenci u specifických druhů smluv. Čl. 5 tak upravuje režim smluv o přepravě, kdy např., mezi jiným, jsou na rozdíl od Úmluvy taxativně vypočítány možnosti volby práva u přepravy cestujících.[34] Čl. 7 pak konsoliduje úpravu kolizních norem pro pojistné smlouvy, které nebyly v Úmluvě vůbec obsaženy, nýbrž byly dosud předmětem několika komunitárních směrnic. Bližší rozbor rozsáhlého čl. 7 jde nad rámec tohoto příspěvku, omezím se pouze na konstatování, že ustanovení v

zásadě přebírá úpravu obsaženou ve směrnících.[35]

V záležitostech spadajících pod čl. 5 a 7 nelze použít ustanovení čl. 6, který upravuje spotřebitelské smlouvy.[36] Stejně jako v případě Římské úmluvy představuje „spotřebitelský“ článek velice významné ustanovení, které však, oproti původním plánům, nakonec nedoznalo příliš rozsáhlých změn. Nařízení ochranu spotřebitele rozšiřuje na všechny transakce, kromě těch, které explicitně vyjímá.[37] Ochranný režim čl. 6 je ovšem poskytnut pouze v těch případech, kdy „obchodník“ uzavírá se spotřebitelem smlouvu v rámci své profesionální nebo podnikatelské činnosti v zemi, kde má spotřebitel své obvyklé bydliště, nebo se jeho činnost na tuto zemi „zaměřuje.“[38] V takovém případě se daná smlouva řídí právem obvyklého bydliště spotřebitele, a to i v případě, že je toto mimo území EU.[39] Strany spotřebitelské smlouvy si mohou zvolit jiné rozhodné právo, ale podobně jako Úmluva chrání Řím I spotřebitele tím, že tento nemůže být zbaven ochrany, kterou by mu poskytovala kogentní[40] ustanovení práva rozhodného při absenci volby (tedy práva jeho obvyklého bydliště).[41] Úprava individuálních pracovních smluv obsažená v článku 8 nedoznala v porovnání s Úmluvou podstatných změn.

Novinky naopak nalezneme v čl. 9 upravujícím tzv. nutně použitelné neboli imperativní normy. Nařízení tento druh norem na rozdíl od Úmluvy definuje, a to poměrně restriktivně,[42] což lze z hlediska zájmu na široké autonomii smluvních stran a předvídatelnosti mezinárodních transakcí jen vítat. Řím I zachovává dichotomii imperativních norem státu soudu a třetích zemí. U imperativních norem lex fori nedochází ke změně – stejně jako podle Úmluvy je tyto možno použít vždy, a to bez ohledu na ostatní ustanovení Nařízení i bez ohledu na rozhodné právo.[43] Naproti tomu úprava imperativních norem třetích zemí představuje jednu z největších změn, kterou Nařízení přináší. Čl. 7 odst. 1 Úmluvy upravující tuto otázku byl z mnoha důvodů kritizován a některé státy k němu dokonce uplatnily mezinárodněprávní výhradu.[44] Daný článek umožňoval, alespoň teoreticky,[45] aplikovat na předmětnou smlouvu imperativní pravidla jedné či dokonce více zemí, s nimiž „věcné okolnosti“ úzce souvisí. Řím I toto mění ve prospěch větší právní jistoty smluvních stran, když použití imperativních norem jiných než zvoleného práva nebo lex fori omezuje na situaci, kdy smlouva byla či má být plněna na území státu, jehož imperativní ustanovení činí takové plnění protiprávním.[46] Toto řešení považují za vhodný kompromis mezi zájmem na právní jistotě a spravedlivým uspořádáním daného vztahu – bylo by totiž nespravedlivé, přinejmenším za určitých okolností,[47] nutit jednu ze stran ke spáchání protiprávního jednání.

V oblasti materiální a formální platnosti, působnosti rozhodného práva, nezpůsobilosti, zákonné subrogace, společné odpovědnosti, důkazního břemena, vyloučení zpětného a dalšího odkazu a výhrady veřejného pořádku přebírá Nařízení až na nepodstatné detaily úpravu Úmluvy.[48] V případě postoupení pohledávky Nařízení nově upřesňuje, že tento pojem „zahrnuje přímé převody pohledávek, převody pohledávek při zajištění závazku a zastavení pohledávek nebo jiné způsoby zajištění pohledávek.“[49]

Úplnou novinkou je úprava započtení. Čl. 17 stanoví, že „[p]okud se strany na právu na započtení nedohodly, řídí se započtení právem rozhodným pro pohledávku, vůči které se uplatňuje započtení.“

K jednotné aplikaci Nařízení by měl přispět fakt, že obsahuje definici obvyklého bydliště u právnických osob a podnikajících fyzických osob. V případě prvně jmenovaných se za obvyklé bydliště považuje místo jejich ústřední správy, u druhých je jím jejich hlavní místo podnikání.[50] Toto ovšem neplatí, pokud smlouva byla uzavřena nebo plnění má být poskytnuto pobočkou, zastoupením či provozovnou – v takovém případě je obvyklým bydlištěm místo, kde se nachází daná pobočka, zastoupení či provozovna.[51] Relevantním časovým okamžikem pro určení obvyklého bydliště je doba uzavření smlouvy.[52]

Nařízení nebrání přijetí zvláštních kolizních norem v jiných komunitárních instrumentech a rozhodné právo na jeho základě určené by samozřejmě nemělo být aplikováno způsobem, který by omezoval volný pohyb zboží a služeb.[53] Nařízení se nijak nedotýká mezinárodních smluv, které v oblasti jeho působnosti existují mezi jedním nebo více členskými státy a aspoň jednou nečlenskou zemí.[54] Tyto smlouvy jsou však v zájmu právní jistoty státy povinny nahlásit Komisi, která je zveřejní v Úředním věstníku.[55] Jako příklad takové smlouvy lze uvést Haagskou úmluvu o právu rozhodném pro mezinárodní prodej zboží, která však není závazná pro ČR. [56] Nařízení bude mít v rozsahu své působnosti přednost před všemi smlouvami uzavřenými výlučně mezi členskými státy.[57] Z pohledu ČR bude takto „nahrazen“ např. čl. 37 odst. 1 Smlouvy o právní pomoci a úpravě právních vztahů v občanských, rodinných a trestních věcech s Polskem.[58]

JUDr. Petr Bříza, LL.M., koncipient

[HAVEL & HOLÁSEK s.r.o.](#)

advokátní kancelář

Týn 1049/3

110 00 Praha 1

Tel.: +420 224 895 950

Fax: +420 224 895 980

[1] Až na pár výjimek vyňatých z působnosti Římské úmluvy, viz níže pozn. č. 12.

[2] Úmluva o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy, podepsaná v Římě 19. července 1980 (O.J. 1980, L 266, s. 1), konsolidovaná verze s dodatkovými protokoly byla publikována v Úř. věst. 2005, C 334, s. 1 [„Úmluva“]. Úmluva vstoupila v účinnost 1. dubna 1991. ČR podepsala Úmluvu o přistoupení k Římské úmluvě dne 14. dubna 2005, ratifikovala ji 6. dubna 2006 a účinnou se pro ni stala 1. července 2006. Vyhlášena byla pod č. [64/2006](#) Sb. m. s.

[3] Srov. Králová, M. Úmluva o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy. Bulletin advokacie, č. 9, 2006, s. 64 – 65.

[4] Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 593/2008 ze dne 17. června 2008 o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy (Řím I) (Úř. věst. 2008, L 177, s. 6) [„Nařízení“]. Tam, kde v poznámkách cituji bez udání pramene, jedná se vždy o citaci Nařízení.

[5] Původní text čl. 28 Nařízení mluvil trochu nejednoznačně o smlouvách uzavřených „po 17.

- prosinci 2009“, ale korigendum zveřejněné na podzim 2009 (Úř. věst. L 309, ze dne 24.11.2009, s. 87) to ve všech jazykových verzích upravilo na smlouvy uzavřené „ode dne 17. prosince 2009.“
- [6] Srov. Green Paper on the conversion of the Rome Convention of 1980 on the law applicable to contractual obligations into a Community instrument and its modernization, COM (2002) 654 final (14. ledna 2003) [“Green Paper”] (oficiální české znění neexistuje), s. 13-16.
- [7] Nařízení Rady (ES) č. 44/2001 ze dne 22. prosince 2000 o soudní příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech (Zvl. vyd. Úř.věst. 19/04, s. 42).
- [8] Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 864/2007 ze dne 11. července 2007 o právu rozhodném pro nesmluvní závazkové vztahy (Řím II) (Úř. věst. 2007, L 199, s. 40).
- [9] Srov. odst. 7 preambule.
- [10] Konkrétně na základě čl. 61 c) ve spojení s čl. 65 a čl. 67 odst. 2.
- [11] Srov. čl. 1 odst. 1.
- [12] Např. otázky osobního stavu, závěti a dědění, závazky z rodinných vztahů, otázky upravené právem obchodních společností, rozhodčí smlouvy a doložky o volbě soudu, trusty, otázky směnečného práva apod. Srov. čl. 1 Úmluvy a čl. 1 Nařízení.
- [13] Srov. čl. 1 odst. 2 pís. i).
- [14] Srov. čl. 12 nařízení Řím II a odst. 10 preambule Nařízení.
- [15] Srov. čl. 1 odst. 2 pís. j).
- [16] Srov. odstavec 11 preambule a čl. 3. Podrobněji k autonomii volby práva podle Nařízení srov. Bříza, P. (Ne)omezená volba práva ve smlouvách mezinárodního obchodního styku podle Římské úmluvy a nového nařízení Řím I, Právní rozhledy č. 2, 2009.
- [17] Srov. čl. 3 odst. 1 (zvýraznění přidáno).
- [18] Srov. odst. 12 preambule.
- [19] Srov. čl. 3 odst. 1.
- [20] Žádná taková změna provedená po uzavření smlouvy se ale nedotkne její formální platnosti nebo (nepříznivě) práv třetích osob. Srov. čl. 3 odst. 2.
- [21] Srov. odst. 13 preambule.
- [22] Srov. čl. 3 odst. 3.
- [23] Srov. čl. 3 odst. 3 Úmluvy s čl. 3 odst. 3 a odstavcem 15 preambule Nařízení, z něhož plyne, že, navzdory odlišnému textu, nebyla žádná substantivní změna zamýšlena.
- [24] Tedy toho práva, kde se nacházejí všechny prvky významné pro danou situaci (samozřejmě mimo volbu práva a volbu soudu).
- [25] Srov. čl. 3 odst. 3.
- [26] Podrobněji srov. Bříza, P., op.cit. sub 16.
- [27] Dnes, po vstupu Lisabonské smlouvy v platnost, se bude jednat o celé právo EU.
- [28] Podrobněji srov. Bříza, P., op.cit. sub 16.
- [29] K čl. 4 Úmluvy a jeho aplikaci srov. Vondráček, O. Článek 4 Římské úmluvy o právu rozhodném pro závazkové vztahy: plodný či jalový kompromis?, Právník 12/2007, s. 1314n.
- [30] Jedná se např. o smlouvu o prodeji zboží, o poskytování služeb nebo franšízovou smlouvu.
- [31] Srov. čl. 4 odst. 3 (zvýraznění přidáno).
- [32] Srov. odst. 20 preambule.
- [33] Srov. čl. 4 odst. 4.
- [34] Čl. 5 samozřejmě zahrnuje i přepravu zboží, u níž však nedochází k podstatné změně proti čl. 4 odst. 4 Úmluvy. Srov. též odst. 22 preambule.
- [35] Srov. James, S. Rome I: Shall We Dance?, Law and Financial Markets Review, Vol. 2, No. 2, March 2008, za poplatek dostupné na SSRN: <http://ssrn.com/abstract=1104704>.
- [36] Srov. odst. 32 preambule.
- [37] Vyjmuty jsou např. smlouvy, jejichž předmětem je věcné právo k nemovitosti nebo práva a povinnosti, které představují finanční nástroj. Podrobněji srov. čl. 6 odst. 4 a také odst. preambule 27-31.
- [38] Srov. čl. 6 odst. 1. Co se (ne)rozumí pojmem „zaměřené činnosti“ vysvětluje odst. 24 preambule.

[39] Srov. čl. 6 odst. 1.

[40] Myšlena jsou obyčejná kogentní ustanovení, tedy ta, od nichž se nelze ve vnitrostátní situaci smluvně odchýlit.

[41] Srov. čl. 6 odst. 2.

[42] Srov. čl. 9 odst. 1. Srov. také odst. 37 preambule kladoucí důraz na výjimečné použití imperativních norem.

[43] Srov. čl. 9 odst. 2 Nařízení. Nicméně je třeba zdůraznit, že soud může, ale není povinen použít imperativní ustanovení lex fori – srov. podrobněji Bříza, P., op.cit. sub 16.

[44] Podrobněji srov. Dickinson, A. Third-country Mandatory Rules in the Law Applicable to Contractual Obligations: So Long, Farewell, Auf Wiedersehen, Adieu? J. Priv. Int'l L. 53.

[45] V soudní praxi nebyl téměř použit - srov. podrobněji Bříza, P., op.cit. sub 16.

[46] Srov. čl. 9 odst. 3.

[47] Např. v případě, kdy se právo místa plnění změnilo až po uzavření smlouvy.

[48] Srov. čl. 10, 11, 12, 13, 15, 16, 18, 20 a 21.

[49] Srov. čl. 14 odst. 3 a odst. 38 preambule.

[50] Srov. čl. 19 odst. 1.

[51] Srov. čl. 19 odst. 2.

[52] Srov. čl. 19 odst. 3.

[53] Blíže k tomu srov. čl. 23 a odst. 40 preambule.

[54] Srov. čl. 25 odst. 1.

[55] Srov. čl. 26.

[56] Úmluva byla podepsána v r. 1955, účinná je od r. 1964. Oficiální francouzský text je k dispozici na http://www.hcch.net/index_en.php?act=conventions.text&cid=31; kromě Dánska zavazuje tato úmluva ještě tyto státy EU: Finsko, Francii, Itálii a Švédsko.

[57] Srov. čl. 25 odst. 2. Nařízení zde trochu zbytečně upravuje něco, co tak jako tak vyplývá z povahy evropského práva.

[58] Vyhlášena pod č. [42/1989](#) Sb.

© EPRAVO.CZ - Sbíрка zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Plán kontrol inspekce práce pro rok 2026](#)
- [Úročení jistoty \(kauce\), kterou skládá podnájemce nájemci - II. díl](#)
- [„Superdávka“ - proč dochází k posunu nároku a kdy bude vyplacena?](#)
- [Když obecní pozemky již nemusí být obecní - institut mimořádného vydržení v obecním právu](#)
- [Jak se vyhnout zákazu a postihu dohod o určování cen pro další prodej?](#)
- [Střet zájmů členů volených orgánů obchodních korporací: pravidla, proces a následky](#)
- [Dvě kiwi denně: EU schválila první zdravotní tvrzení pro čerstvé ovoce](#)
- [10 otázek pro ... Roberta Matase](#)
- [Souhrn významných událostí ze světa práva](#)
- [Nová „tlačítková“ povinnost pro e-shopy](#)
- [Co jsou zaměstnanecké opce a jak funguje jejich zdanění v roce 2026](#)